

sami připravili, když jsme se nechali vlákat do osidel rychlé, efektivní a všudypřítomné elektronické komunikace.

LUCIE DOLEŽALOVÁ

Druhý vatikánský mytograf. Dva nově identifikované rukopisy z Národní knihovny v Praze / The Second Vatican Mythographer. Two Newly Identified Manuscripts from the National Library in Prague, ed. Alena HADRAVOVÁ, Scriptorium, Praha 2017

372 s., ISBN 978-80-88013-48-8

V sobotu 28. května 1401 jistý Šimon z Rokycan, tehdy správce školy v biskupském Horšovském Týně, dokončil opis textu o bozích pohanského starověku, za jehož autora mylně považoval Fabia Planciades Fulgentia. Tři díla tohoto plodného literáta pozdní antiky rukopis skutečně obsahuje, a to vedle jiných děl se vztahem k římskému dávnověku. Sama okolnost, že školní rektor bez univerzitního vzdělání (to získal později) měl takové znalosti i zájmy, je pozoruhodná. Chybný údaj o autorství zmíněného spisu v kodexu pražské Národní knihovny IX C 3 (C) oklamal kdekoho, nikoli však autorku, která zjistila, že jde o dosud neznámý opis druhé ze středověkých sbírek antických mýtů, tradičně zvaných Vatikánští mytografové I–III. Název dal tomuto korpusu jejich první vydavatel, prefekt vatikánské knihovny Angelo Mai († 1854). Budoucí kardinál Mai svoji edici z roku 1831 puritánsky zkorigoval, což o tři roky později v nové edici napravil G. H. Bode (reprint 1968). V poslední době Péter Kulcsár na základě jedenácti rukopisů vydal MythVat I, II (1987), další rukopisy MythVat I pak doplnil Nevio Zorzetti (1993). Třetí, dosti odlišná a stylisticky náročnější sbírka MythVat III na kritické vydání dosud čeká.

Zdálo by se, že pro překlad Vatikánských mytografů do češtiny, který Alena Hadravová připravuje, jsou dosavadní edice postačující. V jejím pohledu tomu tak zjevně není, a když v listopadu 2014 identifikovala uvedený opis Šimona z Rokycan, vydala se po stopách dalších rukopisů. V únoru 2016 znovu v Národní knihovně uspěla. Anonymní opis v rukopise III C 18 (D), který nově identifikovala, rovněž pochází z přelomu 14. a 15. století, a jak následně zjistila, patří k jiné skupině rukopisů než Šimonův opis (C). Jelikož tím vstala potřeba Kulcsárovo *stemma codicum*

doplnit a upravit, autorka se rozhodla porovnat obě nově identifikované verze s nejstaršími opisy z 12. a počátku 13. století (R, S). Zkoumání navíc rozšířila na rukopis G (Villanova University OM 4), který ještě nebyl prozkoumán, a na rukopis Vat. Lat. 8743 (V), k němuž nemohli přihlídnout nejstarší editoři.

Zní téměř neuvěřitelně, že takřka do roka a do dne má odborná veřejnost k dispozici tištěnou podobu srovnávací analýzy a jejích předběžných výsledků. Pro edici obou nově objevených rukopisných znění MythVat II Alena Hadravová zvolila netradiční postup. Ve snaze podat co nejuvěrnější informaci o podobě obou textů oprostila jejich přepis od edičních zásahů a různocnění z dvou nejstarších rukopisů R a S připojila pod čarou. Nekomentované transkripce všech šesti zkoumaných rukopisů navíc zprostředkovala na připojeném CD ve formátu Word a PDF.

Z časově i filologicky náročného rozboru autorce vyplynulo, že oba nově objevené rukopisy C a D náležejí ke kvalitním a značně úplným opisům. Rukopis C má na některých místech lepší nebo ojedinělé znění ve srovnání s ostatními opisy, zatímco rukopis D je nejen nejbližší nejstaršímu rukopisu R, ale místy též úplnější. Filologické posouzení vztahů mezi rukopisy Petr Hadrava doplnil metodou počítačové stemmatologie spočívající ve statistickém vyhodnocení různocnění. Jelikož nemohl vzít v potaz opisy všech známých verzí, omezil se na evidenci (ne)přítomnosti kapitol ve většině rukopisů MythVat II. Zkoumání metodou *neighbour joining* potvrdilo, že zvláště rukopis D je velmi cenným svědectvím o nejstarší podobě textu MythVat II. Propočtem binárních korelací rukopisů C, D a R dále vyšlo najevo, že vzájemná shoda obou bohemikálních rukopisů je mnohem menší než shody každého z nich s nejstarším rukopisem R.

Sám pro sebe jsem si zprvu kladl otázku efektivity výzkumu, to jest, zda by pro další studium rukopisné tradice Vatikánských mytografů nestačilo přihlížet k reprodukcím jednotlivých verzí. Teprve po seznámení s matematickými metodami, které Alena a Petr Hadravovi ve svých pracích uplatňují, mi došlo, že právě prosté transkripce množiny rukopisů umožňují pomocí výkonných počítačů zvládnout dříve neřešitelné úkoly. Budoucnost ukáže, zda nová metoda naplní nemalé očekávání.

R. D. Sweeney v roce 1969 vyslovil mínění, že Vatikánští mytografové nepřinesli pro poznání antické literatury mnoho nového. I když s ním editorka v zásadě souhlasí, oceňuje význam těchto kompilativních souborů pro pochopení cest, jimiž se ubírala středověká recepcie antických bájí.

Sama to znamenitě doložila na příkladu životních osudů Šimona z Rokycan a kulturního ovzduší v Horšovském Týně, jejíž školu v mládí spravoval. Závěrem vyzdvihují typografickou úpravu, která vhodně odlišila anglické mutace Úvodu a vložených komentářů.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Kronika Jána z Turca / Johannes de Thurocz: Chronica Hungarorum, přel. Július SOPKO, edd. Eduard DROBNÝ – Magdaléna GOCNÍKOVÁ, Perfekt, Bratislava 2014

590 s., ISBN 978-80-8046-692-3

Slovenským překladem kroniky Johanna de Thurocz (maď. Thuróczi János, slov. Ján z Turca) navazuje nakladatelství Perfekt na počiny známějšího vydavatelství Rak, jejichž cílem je výpravným způsobem zpřístupnit středověké narativní prameny ve slovenštině. Preferovány jsou především ty texty, které se vyjadřují nebo vztahují k událostem a kultuře dnešního Slovenska. Cenné jsou tyto edice i pro českého čtenáře, neboť mu často otevírají cestu k jinak hůře dostupným pramenům k dějinám středověkých Uher.

Chronica Hungarorum je textem na pomezí středověké tradice (v uherském prostoru zastoupené o patnáct let starším tiskem Budínské kroniky) a humanistického přístupu k historiografii, který se naplno projevil v uherské kronice Antonia Bonfiniho z roku 1497. Thuroczovo dílo je známé pouze ze starých tisků z roku 1488, brněnského a augsburského, přičemž druhý zmíněný se stal základem pro slovenský překlad. Kronika s odkazy na antické i středověké autory vykládá původ starých Maďarů, vypráví o jejich dvojím příchodu do Panonské kotliny a pojednává o dějinách Uherského království až do vlády Matyáše Korvína. Jedná se o pozoruhodné dílo, v němž se spojují různé žánry a do něhož Thurocz zakomponoval celé kompletní texty (např. jinak nedochovaná kronika o Ludvíkovi Velikém Jánose Kükülleiho je známa jen díky Thuroczovi).

Editoři se pokouší Thurocze anachronicky zasadit do „slovenského“ kontextu, jak shrnuje v předmluvě Eduard Drobny: „Ján z Turca pochádzal z dnešných Šípíc pri Leviciach a v multietnickom prostredí inklinoval k uhorskej, prevážne maďarskej šľachte, čo bolo dôsledok doby, v ktorej žil. To však nič nemení na skutočnosti, že dielo

vzniklo na našom území.“ Tvrzení o místě vzniku kroniky je přinejmenším zavádějící. Dnešní čtenář je zároveň postaven do role „dědice velkých tradic“ a čte o anachronicky konstruovaných, výhradně pozitivních dějinách vlastního národa. Takto oslavně založená popularizace však svým jednostranným přístupem omezuje jak poznání středověké kultury, tak sebereflexi dnešního čtenáře konfrontovaného s jejími projevy.

Tři úvodní studie (slovo historika Richarda Marsiny, bibliografa Lubomíra Jankoviče a překladatele Júlia Sopka) zjevně vznikly bez vzájemných vazeb. Jednotlivé texty se ve smyslu vytyčených perspektiv doplňují jen minimálně, dokonce se v mnohém překrývají a opakují. Znovu a znovu tak čteme, kdo byl „Ján z Turca“, co kronika obsahuje, kdy byla tištěna a jak kronikář k psaní přistupoval. Zvláštní důraz je kladen na význam Slováků a slovanských jazykových prvků v kronice. O Slovácích se přitom hovoří jako o středověkém národu zcela samozřejmě, bez dalších komentářů.

Celou polovinu svazku zabírá faksimile starého tisku, záměrem je přitom čtenáři přiblížit podobu středověkého písemnictví, jeho strukturu, ilustrace, ale i marginální poznámky. Samotný překlad je výběrově doplněn vysvětlujícími poznámkami, které vycházejí převážně z vyčerpávající kritické edice Elisabeth Galántai, Eleméra Mályusze a Julia Kristóa (Budapest 1985–1988, 3 sv.). Ke knize bohužel není připojen rejstřík. Vizualní podoba přebalu knihy chce zastoupit nedochovaný originál („Obálka knihy sa nezachovala, museli sme zvolit náhradné riešenie“), výsledná podoba je nicméně spíše kýčovitá.

Samotné překladatelské dílo zkušeného odborníka zapadá v záplavě zjednodušujících floskulí o slavné minulosti. Autoři popularizačních děl se dnes mnohdy uchylují k podobným spíše populistickým gestům, namísto toho, aby přístupným způsobem převáděli odbornou debatu do veřejného prostoru. Recenzovaná kniha ukazuje, že středověké dějiny se takto instrumentalizují nejen v rámci širšího historického povědomí, nýbrž i v odborných kruzích.

VOJTĚCH BAŽANT